

Z. Br.

"Polacy w wyprawach polarnych", Jerzy Pertek, Gdynia 1965 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 11/3, 287-288

1966

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

on również ze zbiorów polskich; wśród osób, którym autor złożył imienne podziękowanie we wstępie do swej pracy, znajdują się i Polacy.

Książka składa się z dwóch części. W części pierwszej *Wczesna medycyna w ilustrowanych manuskryptach* autor omawia medyczną tematykę ilustracji w poszczególnych rękopisach, ułożywszy je według dyscyplin lekarskich i metod leczenia. W części drugiej *Lekarskie ilustracje w manuskryptach do r. 1550* — autor, opisując także charakter ilustracji, zamieszcza listę rękopisów według miejscowości, gdzie są przechowywane.

Dzieło to uzupełniają: bibliografia, tablice z ilustracjami omawianymi w części pierwszej (104 miniatury, w tym 18 wielobarwnych) i szczegółowy indeks w układzie krzyżowym.

Książka jest bardzo starannie opracowana, ilustracje są wyraźne i dobrze dobrane. Praca ta jest przeznaczona nie tylko dla lekarzy interesujących się poruszaną tematyką, ale również dla szerszego grona amatorów.

T. O.

Ole Crumlin-Pedersen, *Cog — Kogge — Kaag. Troek af en frisisk skibstypes historie*. Handels- og Søfartsmuseets, København 1965, ss. 64, ilustr.

Praca wybitnego duńskiego historyka budownictwa okrętowego O. Crumlin-Pedersena przedstawia dzieje kogi, typu okrętu dominującego na szlakach morskich Europy Północnej w średniowieczu (w Danii nazywał się on kaag); okręt wywodził się z Wysp Fryzyjskich, a przez stocznie portów hanzeatyckich został rozwinięty do skali dużego okrętu towarowego.

Praca jest zaopatrzona w streszczenie w języku angielskim.

Z.Br.

Raymond Lister, *How to Identify Old Maps and Globes, with a List of Cartographers, Engravers, Publishers and Printers Concerned with Printed Maps and Globes from c. 1500 to c. 1850*. G. Bell and Sons Ltd., London 1965, ss. 256, ilustr.

Wymienioną książkę otwiera rozdział stanowiący krótki rys historyczny map, następne rozdziały poświęcone są: mapom nieba, metodom produkcji map, iluminacjom map i znakom konwencjonalnym używanym na dawnych mapach, mapom Ziemi, analizie znaków wodnych przy datowaniu dawnych map i dokumentów. Następnie zamieszczone jest zestawienie wybranej literatury, wreszcie wymieniona w tytule książki lista kartografów, sztycharzy, wydawców i drukarzy „kartograficznych” z okresu od XVI do połowy XIX w.

Z. Br.

Jerzy Pertek, *Polacy w wyprawach polarnych*. Wydawnictwo Morskie, Gdynia 1965, ss. 63, ilustr., mapki.

Popularna broszura J. Perteka przedstawia kolejno: Augusta Cywolkę, pierwszego z wybitnych polskich badaczy polarnych, i jego trzy wyprawy na Nową Ziemię, Polaków badaczy Arktyki u schyłku XIX w., przede wszystkim L. Hryniewieckiego i S. Bobelaka, którzy brali udział w pracach I Międzynarodowego Roku Polarnego (1882—1883); udział Arctowskiego i Dobrowolskiego w antarktycznej wyprawie de Gerlache'a; udział Polaków w wyprawie E. Tolla na Wyspy Nowosyberyj-

skie (zoolog Birula-Białyński, geolog K. Wołosowicz, meteorolog J. Ciagliński); przelot inż. J. Nagórskiego nad Arktyką; 5 międzywojennych polskich wypraw arktycznych, a wreszcie wyprawy na Szpicberg i Antarktydę po III wojnie światowej.

Z. Br.

Z CZASOPISM KRAJOWYCH

MILENINIJNY BILANS NAUKI POLSKIEJ

Obchody tysiąclecia państwowości polskiej sprzyjają podsumowywaniu dorobku naszej nauki. Nic więc dziwnego, że wywiad udzielony przez prezesa PAN, prof. Janusza Groszkowskiego, miał za temat *Bilans dziejów polskiej nauki* („Trybuna Ludu“, nr 132/1966). Prof. Groszkowski zwrócił w tym wywiadzie uwagę, że „do trwałego dorobku ludzkości wchodzi przede wszystkim największe dokonania danego narodu“, ale nie są one możliwe „bez jednoczesnego istnienia dziesiątków, setek i tysięcy twórczych umysłów“. Chłubiąc się więc osiągnięciami Kopernika, Skłodowskiej-Curie, Frycza-Modrzewskiego i Smoluchowskiego, powinniśmy lepiej poznać całość historii nauki polskiej. Poważne znaczenie z tego punktu widzenia przypisuje prezes PAN przygotowywanemu przez Zakład Historii Nauki i Techniki PAN *Zarysowi dziejów nauki polskiej*.

Od innej strony ujął bilans nauki polskiej prof. Bogdan Suchodolski w artykule *Rola nauki i uczonych (Refleksje na tle milenium)*, ogłoszonym w nrze 5/1966 „Nowych Dróg“. Bilans ten sporządził on nie z punktu widzenia wkładu do nauki światowej, ale z punktu widzenia roli naszej nauki w życiu narodu.

Takie ujęcie wymagało pewnych założeń metodologicznych: stwierdzenia, że „historia narodu jest w równej mierze historią jego istnienia materialnego i politycznego, co historią jego świadomości“ (s. 219). To założenie materialistycznej historiografii staje się tym bardziej aktualne, im bardziej „powszednie życie szerokich mas wypełnia się [...] treścią kulturalną, a kultura sama staje się w coraz większym stopniu postacią rzeczywistego życia narodu“ (s. 220). Prowadząc analizę pod tym kątem widzenia, dochodzi autor do wniosku, że „szczególnie ważną formą postępu w naszych dziejach było właśnie coraz głębsze przenikanie świadomości intelektualnej i artystycznej w realne życie narodu“ (ss. 220—221).

Prof. Suchodolski rozróżnił w dalszym ciągu dwojaką rolę nauki w naszej historii: „służbę nauki politycznym interesom państwa i narodu“ (s. 224) oraz jej rolę w kształtowaniu postępowego poglądu na świat. W obecnej chwili nabiera jednak znaczenia jeszcze jedna rola nauki: „W coraz szerszym zasięgu nauka stawać się będzie nie tylko powszednim narzędziem społecznego działania i pracy zawodowej ludzi, ale i czynnikiem ich twórczej radości intelektualnej, a więc swoistą postacią ludzkiego szczęścia (s. 227).

E. O.

O REHABILITACJĘ POLSKIEGO ŚREDNIOWIECZA

W nrze 12/1966 tygodnika „Zwierciadło“ ukazał się wywiad z pracownikami naukowymi Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN — z kierownikiem Zakładu prof. Bogdanem Suchodolskim oraz z kierownikiem Pracowni Historii Nauk Społecznych Średniowiecza tego Zakładu doc. Pawłem Czartoryskim.

Prof. Suchodolski, podkreślając wzrost znaczenia historii nauki we współczesnym świecie, sformułował definicję jej celu i zadań. Doc. Czartoryski nato-